

НАДАННЯ ПІДТРИМКИ УКРАЇНІ В РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Проект фінансується Європейським Союзом та впроваджується компанією GFA Consulting Group GmbH, Гамбург, у консорціумі з Інститутом охорони здоров'я і соціального забезпечення Фінляндії, Гельсінкі. Проект підтримує консолідацію та розширення можливостей Центру громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України (ЦГЗУ) та створення сучасної системи безпеки крові в Україні

Інформаційний бюлетень Проєкту
Червень 2022

Мартін Шредер

Керівник відділу програм зовнішньої допомоги
“Місцевий і людський розвиток”

Представництва
Європейського Союзу в
Україні

надання послуг охорони здоров'я для тих 7,7 мільйонів людей, які стали внутрішньо переміщеними особами всередині країни, а також тих 6,5 мільйонів людей, які були змушені покинути свої домівки та переїхати за кордон. Проєкт «Надання підтримки Україні в розвитку сучасної системи громадського здоров'я» тісно співпрацює з Міністерством охорони здоров'я, і ми спільно визначили медичну підтримку громадян України за кордоном як основну потребу. З метою надання інформації про заклади охорони здоров'я в інших країнах Європи, де надають послуги людям, які живуть з ВІЛ, туберкульозом, гепатитом В та С, а також людям, які отримують замісну підтримувальну терапію (ЗПТ), ми запустили інформаційну кампанію на спеціальному веб-сайті treatment4ukraine.com. Ця платформа має стати довідником та джерелом перевіреної, чіткої та точної інформації для кожного українця, який виїжджає з України до інших країн Європи, щодо того, куди особа може звернутися для лікування певної хвороби та/або стану, за яких обставин може бути надано лікування та яка

Після повторного невиправданого, неспровокованого та жорстокого нападу Росії на Україну 24 лютого 2022 року, життя всіх українців різко змінилось. Ця війна щодня спричиняє загибель і поранення мирного населення, а також серйозні пошкодження будинків, навчальних та медичних закладів. Я проживаю в Україні майже вісім років, і події останніх тижнів були особливо шокуючими та болючими для мене, а мої щоденні думки завжди з друзями та колегами, та з усіма українцями. Європейський Союз, який є стратегічним партнером України вже понад 30 років, подвоїв свої зусилля, щоб допомогти українцям та українському уряду подолати щоденні наслідки війни.

Особливо це стосується гуманітарної допомоги та

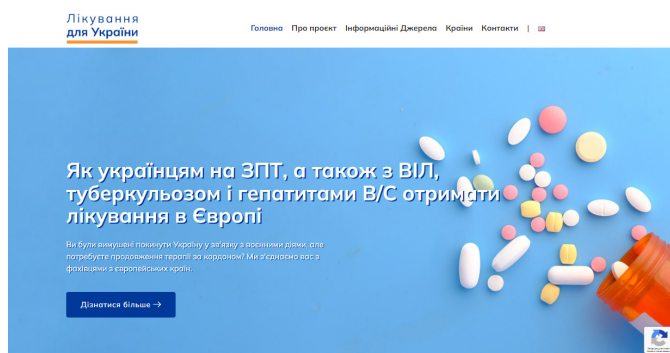
додаткова підтримка є доступною. Представництво ЄС в Україні прагне забезпечити захист і безпеку українців, змушених покинути свою країну, у країнах-членах ЄС, де вони перебувають, і наша команда сподівається, що ця платформа буде джерелом інформації про належні варіанти лікування у довготривалій перспективі.

Співпраця між ЄС та Україною, що триває десятиліття, нещодавно була закріплена заявкою України на членство в ЄС, підписаною в лютому 2022 року

президентом України Володимиром Зеленським.

Я щиро сподіваюсь, що ця жаклива війна незабаром закінчиться, і переконаний, що Україна після війни буде ще сильнішою сучасною та демократичною країною, яка наполегливо боролася за своє заслужене місце в серці Європи. Тим часом, ЄС постійно підтримуватиме Україну в подоланні нинішніх труднощів і спрямовуватиме всі наші зусилля та ресурси на відбудову України та її розвиток.

Інформаційна кампанія для українців, які були змушені виїхати за кордон

Війна в Україні, яку 24 лютого 2022 року розпочала Російська Федерація, спричинила найгіршу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни. За даними УВКБ ООН, понад 6,5 мільйонів українців були змушені покинути рідну країну, шукаючи безпечнішого місця для проживання в інших європейських країнах. Крім того, 7,7 мільйонів українців є внутрішньо переміщеними особами всередині країни. У відповідь на таку ситуацію Представництво ЄС в Україні разом із партнерами виступило з ініціативою підтримки українців шляхом надання детальної інформації у сфері громадського здоров'я на спеціальному сайті «Лікування для

України»: www.treatment4ukraine.com

Основна мета цього сайту – надати повну та достовірну інформацію про доступність медичної допомоги в Європі для українців, які були змушені покинути Україну. На сайті представлено детальну інформацію для українців, які живуть з ВІЛ, гепатитом, туберкульозом, а також тих, хто отримує замісну підтримувальну терапію (ЗПТ).

Команда міжнародних експертів у співпраці з українськими партнерами доклала значних зусиль, щоб зібрати актуальну інформацію, доступну на відкритих ресурсах, зокрема на офіційних сайтах міністерств, установ та міжнародних організацій, асоціацій, а також шляхом прямого контакту з відповідальними особами.

Ця кампанія і цей ресурс у довгостроковій перспективі мають стати надійним інструментом для всіх українців, які шукають лікування за кордоном через вимушену міграцію.

У межах проєкту провели оцінку досвіду боротьби з пандемією COVID-19 та дослідили компетенції медичних працівників

Восени–взимку 2021 року команда експертів проєкту провела опитування чотирьох різних підгруп медичних працівників щодо їхнього досвіду протидії пандемії COVID-19 в Україні. Основними цілями цього звіту було визначення потреб у навчанні персоналу ЦГЗУ та партнерів, включаючи працівників охорони здоров'я, лабораторних фахівців, спеціалістів із комунікації та опікунів пацієнтів з COVID-19, з питань нагляду та контролю за інфекційними захворюваннями, з огляду на пандемію COVID-19, і в рамках підготовки до майбутніх епідемій. Провівши якісні інтерв'ю, експерти рекомендують наступне:

- ❏ слід покращити методи співпраці, а саме при залученні обласного та районного рівня - можна не обмежуватись курсами, а включати прикладну епідеміологічну підготовку, симуляційні вправи;
- ❏ навчання персоналу на всіх рівнях, включаючи прикладну епідеміологічну підготовку, повинно ґрунтуватись на визначених потребах у навчанні. Розроблений план навчання має бути додатково переглянутий групою фахівців та адаптований до нових потреб, враховуючи військові дії в країні;
- ❏ зосередження уваги на питаннях неінфекційних хвороб та психічного здоров'я, щоб відновити медичні послуги з врахуванням поточної ситуації та після неї, також існує необхідність переорієнтувати послуги на ті потреби, які не були розглянуті в поточній кризовій ситуації;
- ❏ розвиток навичок взаємодії з соціальними медіа та складними групами населення, як-от антивакцинаторський рух – рекомендується розпочати роботу з підготовки до епідемії на національному рівні, розвиваючи таким чином потреби у навчанні.

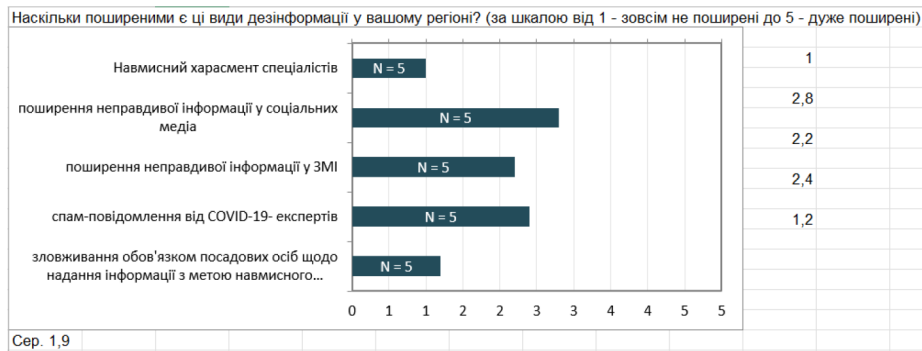
Крім того, протягом зими 2021/22 рр. було проведено оцінку основних компетенцій щодо захворювань, яким можна запобігти щепленнями, та питань імунізації (VPD&I). Компетенції мають вирішальне значення для

наявних трудових ресурсів. Розвиток компетенцій, що стосуються конкретної функції, та їх використання в оцінюванні допоможе забезпечити, щоб люди, які виконують ці функції, володіли необхідними навичками, а не лише званням. Результати оцінки свідчать про прогрес у впровадженні послідовного, науково обґрунтованого підходу до громадського здоров'я, що також служить інструментом для лобювання та прийняття політичних рішень, пов'язаних з реформуванням та зміцненням системи громадського здоров'я в Україні.

Згідно з оцінкою, уряду України та партнерам з розвитку рекомендується зміцнювати команду вищого керівництва шляхом систематичного розвитку потенціалу та підвищення ефективності, тобто ключові теми навчання повинні включати управлінські навички, лідерські здібності та технічні оновлення. У сфері формування політики та прийняття рішень експерти радять використовувати доказовий підхід на основі даних всередині країни, а також адаптувати інформацію та досвід інших країн і міжнародних спільнот та організацій, таких як ВООЗ, ЄЦКПЗ або NICE (Національний інститут здоров'я і досконалості допомоги). Для вирішення питань політики можуть бути започатковані окремі дослідницькі проєкти. Ця робота потребує систематичного навчання персоналу у сфері доказової медицини, критичного мислення та пошуку доказів. Інша важлива проблема - це «комунікація щодо вакцинації», яку слід покращити за допомогою інструментів соціальних медіа та досвіду комерційного і соціального маркетингу, включаючи нові мобільні та Інтернет-технології, а також підтримку комунікаційних досліджень. Насамкінець, слід підкреслити, що інституціоналізація проведення щорічних самооцінок була б ефективним засобом для вимірювання потенціалу персоналу та визначення напрямків підтримки персоналу в довгостроковій перспективі.

Отже, застосування всіх наведених рекомендацій в кінцевому підсумку сприятиме підвищенню якості надання послуг населенню країни.

Ключові рекомендації – як комунікувати у період пандемії COVID-19

Оцінка комунікації щодо COVID-19 була важливою частиною вищезгаданого опитування щодо досвіду протидії COVID-19, яке проводилося восени 2021 - взимку 2022 року з фахівцями з комунікації ЦГЗУ та регіональних центрів контролю та профілактики захворювань (ЦКПХ).

Результати опитування були висвітлені у звіті, в якому представлено кілька точок зору на ефективні кризові комунікації в цілому та висвітлюються найбільш актуальні теми, дотичні до реагування на пандемію COVID-19. Це допомагає глибше зрозуміти стратегії кризового спілкування, які реалізуються в контексті комунікації у період пандемії COVID-19 в Україні.

Таке опитування об'єднало два підходи – онлайн-опитувальник, що містить багато варіантів відповідей і відкриті запитання для 25 ЦКПХ, а також якісні інтерв'ю з глибшим оглядом комунікаційної діяльності під час пандемії COVID-19 та можливих проблем,

спричинених цією кризою. Проте комплексний збір даних був перерваний через вторгнення Росії та військові дії у більшості регіонів України, тому результати представляють окремі цікаві точки зору, але, на жаль, не можуть бути узагальнені.

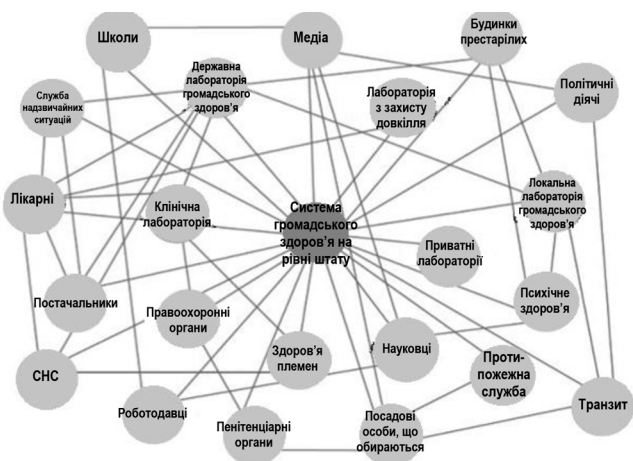
На основі інтерв'ю та відповідей на опитування можна зробити висновок, що регіони впровадили та випробували широкий спектр різноманітних комунікаційних заходів, таких як використання мультимедійного підходу, залучення зацікавлених сторін, використання міжнародних ресурсів та співпраця із ЗМІ. Однак через обмежену кількість відповідей та відсутність інформації щодо бюджету та інших деталей, наразі неможливо оцінити ефективність таких заходів.

Фахівці проекту рекомендують посилити співпрацю між регіонами та між регіональним та національним рівнями.

Міжнародні лабораторні практики: можливості росту та розвитку для України

Рисунок 2. Партнери системи лабораторій громадського здоров'я на рівні штату, як показано APHL на схемі цієї системи.

За запитом ЦГЗУ проєкт підготував огляд міжнародної практики, а також рекомендації щодо розвитку лабораторних мереж в Україні.

Можна виділити наступні основні моменти:

✦ **Стандартитарамки для розвитку лабораторної мережі.** На цьому етапі важливо створити групу фахівців для розробки стратегічного плану відповідно до вказівок міжнародних

організацій, наприклад ВООЗ. Лідерство було визначено як ключове питання для успішного та сталого розвитку мережі, а також стабільного довгострокового фінансування

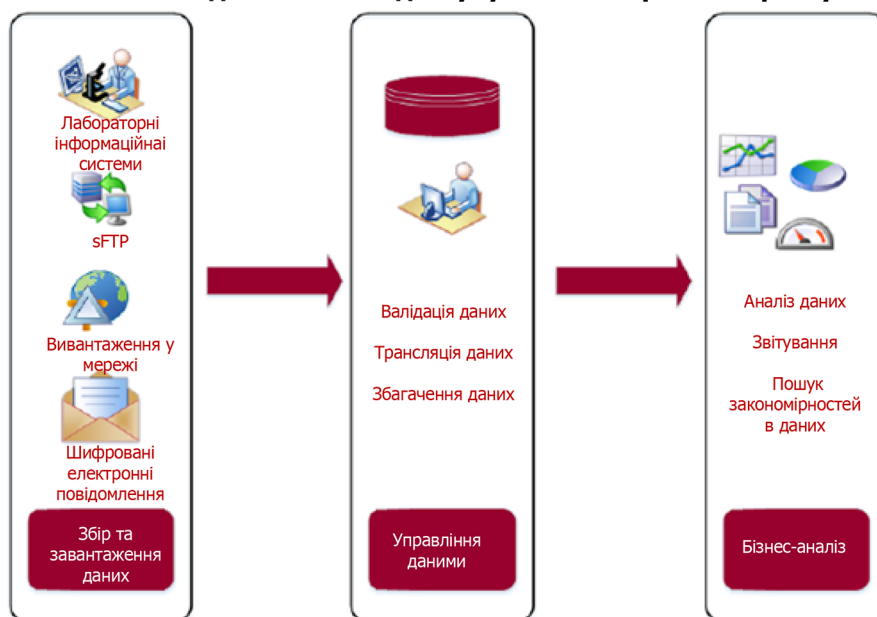
✦ **Ключові напрямки роботи лабораторних мереж** включають вищезгаданий стратегічний план, а також розвиток системи лабораторних мереж, що задовольняють епідеміологічні потреби населення з подальшим аналізом чинних лабораторій (державних та приватних) та вивчення їхнього потенціалу, включаючи людські ресурси та забезпечення якості;

✦ **Приклади для національних та регіональних мереж лабораторій.** Слід зауважити, що управління якістю та пов'язані системи мають бути впроваджені в національний план лабораторій, та слід здійснювати моніторинг дотримання таких вимог всією мережею;

✦ Пропонується здійснити **подальший аналіз лабораторних мереж** з використанням дослідницьких методів реалізації та з огляду на інтеграцію в регіональні лабораторні мережі, наприклад до мереж, пов'язаних з ЄЦПКЗ та інших.

Рисунок 3. Система збору даних та епіднагляду для лабораторій у Великій Британії

Блок-схема: Модель безпеки доступу на основі ролей користувачів

Рекомендації щодо розробки технічного завдання для Національного комітету з біобезпеки та біозахисту в Україні

Національні комітети з біобезпеки та біозахисту повинні забезпечувати високоякісний нагляд на національному рівні за біобезпекою та біозахистом, а також підтримувати зв'язок щодо впровадження відповідних настанов з інституційними комітетами з біобезпеки та біозахисту.

Порядок денний національного комітету з біобезпеки та біозахисту може бути реалізований лише за допомогою ефективної та стійкої мережі інституційних комітетів з біобезпеки та біозахисту, що включає лабораторії громадського здоров'я, референтні, клінічні та інші лабораторії, а також приватні та державні лабораторії. Розвиток такої мережі та розбудова її потенціалу

вважається першочерговим завданням Національного комітету з біобезпеки та біозахисту при МОЗ.

Проект підготував рекомендації щодо розробки технічного завдання для Національного комітету з біобезпеки та біозахисту в Україні на прикладі міжнародних стандартів та прикладів.

Процес остаточної підготовки технічного завдання має відбуватися паралельно зі створенням Національного комітету з біобезпеки та біозахисту. Детальні рекомендації щодо цього процесу доступні у публікації ВООЗ «Про впровадження нормативних вимог щодо біобезпеки та біозахисту в біомедичних лабораторіях: поетапний підхід».

Дорожня карта моніторингу неінфекційних захворювань

Одним із пріоритетних напрямків Проекту є вдосконалення системи моніторингу неінфекційних захворювань в Україні. Дорожня карта сьогодні є важливим інструментом стратегічного планування для прогнозування як критичних потреб розвитку, так і кроків, необхідних для досягнення значних успіхів у певній галузі. Це цінний інструмент для прийняття рішень. Розроблена дорожня карта має на меті допомогти реалізувати вже узгоджені робочі рамки та стратегії для реагування на

НІЗ доступними та економічно ефективними способами. Такий дороговказ вирішує основні питання, необхідні для розгортання діяльності на національному та регіональному рівнях, та спрямований на посилення основного прошарку населення, виконання функцій громадського здоров'я, орієнтованих на людину. Цей документ також чітко описує роль інституцій для ефективної профілактики та боротьби з НІЗ, включаючи паліативну допомогу, а також зміцнення психічного здоров'я та благополуччя.

Долучення проекту до Європейського тижня громадського здоров'я

Цьогорічний Європейський тиждень громадського здоров'я із гаслом «Здоров'я протягом усього життя», який відзначався 16-20 травня, висвітлив критичні проблеми у сфері громадського здоров'я. Серія різноманітних вебінарів об'єднала тисячі професіоналів у сфері охорони здоров'я по всій Європі.

Міжнародний старший неключовий експерт проекту Хезус Перес Форміго провів презентацію про моніторинг та реагування на загрози громадському здоров'ю під час воєнного стану, щоб підкреслити важливість побудови стійкої системи охорони здоров'я під час війни. Основними темами презентації були:

← Вступ до Міжнародних медико-санітарних правил

(2005 року), основні можливості та нагляд ВООЗ;

← Епідеміологічна розвідка, її структура, основна роль та види діяльності, які визначаються як процес виявлення, фільтрації, верифікації, аналізу, оцінки та розслідування тих подій чи ситуацій, які можуть становити загрозу для здоров'я населення.

Теми дискусії були націлені на інформування медичних працівників України про можливі загрози та кризові ситуації у сфері охорони здоров'я у воєнний час та з надання інструментів для своєчасного виявлення надзвичайних ситуацій та рекомендацій заходів охорони здоров'я для запобігання чи подолання кризи.

Донорство крові під час війни: розмова з Іриною Славінською, старшим ключовим експертом проєкту та керівницею ГО ДонорUA

З початком вторгнення Російської Федерації в Україну, акцент у сфері донорства крові змістився на рекрутинг донорів та покращення цифрового сервісу. З 24 лютого волонтери у центрах крові по всій країні опікувалися донорами майже 24/7 і координували донорів, які стояли під центрами крові і очікували можливості через кілька годин здати кров.

Очевидно, виникла потреба у координації «на місцях» та своєчасному інформуванні донорів щодо того, хто може здавати кров. ГО ДонорUA, як організація, що давно працює з темою рекрутингу та координації донорів, ініціювала співпрацю з державою щодо автоматизації процесу рекрутингу і планування донорів. Так ДонорUA було визнано єдиною платформою, яка закриває потребу у плануванні та рекрутингу донорів в Україні.

З початку березня 2022 року в МОЗ було сформовано Штаб щодо питань системи крові. Вдалось централізовано проводити комунікацію та контролювати важливі процеси постачання гуманітарної допомоги, збору потреб і транспортування крові. Через Штаб відбувається вся комунікація і щодо вимушеного переміщення працівників центрів крові, які були зруйновані або частково пошкоджені.

Організаціям та центрам крові було заборонено публікувати конкретні дані щодо потреб у крові в соціальних мережах, тому практично весь процес рекрутингу ліг на електронну систему ДонорUA. На сьогодні система надсилає донорам запрошення на кроводачу, донор планує її і спокійно може приходити до центру крові.

Завжди є простір для оптимізації з точки зору управління та координації між обласними центрами крові та МОЗ, але загалом комунікація під час

кризи була успішною та ефективною. Налагоджена співпраця особливо актуальна в ситуації, коли потрібно забезпечувати донорською кров'ю та її компонентами всю країну.

Варто зазначити, що за два перші місяці війни кількість реєстрацій збільшилась удвічі. Однак навіть попри такий значний зріст, команда ДонорUA впоралася із закриттям потреб і координацією процесу планування.

Єдиний виклик наразі - налагодити процес рекрутингу через електронну систему із центрами крові. Оскільки шлях пошуку донора лежав і досі лежить через пацієнта, то це має такі наслідки:

- ✦ Донори-родичі;
- ✦ Разові донори;
- ✦ Інфекційна небезпека.

Тож ми бачимо, що рішення щодо автоматизації рекрутингу є ефективним і вдячні МОЗ за підтримку і запрошення до реєстрації в резерв через систему ДонорUA, бо процес став простим, зрозумілим і безпечним. Хочеться відзначити, що персонал центрів крові - це герої, що жили і живуть в центрах крові і забезпечують безперебійне постачання по країні всіх необхідних компонентів крові. Саме ці люди, які працювали і працюють під вибухами, символізують мужність і хоробрість українського народу. І ми відчуваємо перед ними, як і перед донорами, що рятують життя, неймовірну вдячність. «Дякуємо» (<https://www.facebook.com/watch/?v=5405551292840946&ref=sharing>) - саме це кажемо цього року з нагоди Всесвітнього дня донора тим, хто допомагає рятувати життя.

Ірина Сорока

В.о. заступника керівника
ЦГЗ України

цукровий діабет, рак та хронічні респіраторні захворювання становлять близько 80% всіх смертей в Україні, більш ніж 80% втрачених років потенційного життя через передчасну смертність та інвалідність.

Неінфекційні захворювання є хронічними за своєю природою і можуть не виліковуватися, однак наявні дані вказують на те, що ці захворювання значною мірою можна запобігти за допомогою ефективних втручань, направлених на усунення їх спільних факторів ризику та основні соціальні детермінанти. Крім того, раннє виявлення та правильне лікування таких захворювань може знизити захворюваність і передчасну смерть, а також покращити якість життя.

На глобальному рівні реакція цивілізованого світу на виклик щодо НІЗ представлена Європейською політикою в інтересах здоров'я та добробуту «Здоров'я-2020», Європейським планом дій з посилення потенціалу та послуг громадського здоров'я, Планом дій щодо профілактики та контролю за неінфекційними захворюваннями в Європейському регіоні ВООЗ на 2016–2025 рр. Рамковою конвенцією ВООЗ про боротьбу з тютюном (2003 р.), Глобальною стратегією щодо дієти, фізичної активності і здоров'я (2004), Глобальним планом дій ВООЗ щодо підвищення рівня фізичної активності на 2018-2030 рр. тощо.

Підписавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої (Глава 22. Громадське здоров'я), Україна взяла зобов'язання розвивати співробітництво в галузі охорони здоров'я з метою підвищення рівня його безпеки та захисту

ВИ ТА ВАШІ КОЛЕГИ З ВІДДІЛУ ПОВЕДІНКОВИХ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ПРАЦЮЄТЕ НАД РОЗРОБКОЮ СТРАТЕГІЇ З ПРОТИДІЇ НЕІНФЕКЦІЙНИМ ЗАХВОРЮВАННЯМ. БУДЬ ЛАСКА, РОЗКАЖІТЬ ТРОХИ ДЕТАЛЬНІШЕ ПРО ПЛАНИ ТА ЩО, ОКРІМ СТРАТЕГІЇ, ПЕРЕДБАЧЕНО В РОБОТІ ЩОДО НІЗ НА НАЙБЛИЖЧІ КІЛЬКА РОКІВ.

Неінфекційні захворювання є серйозною проблемою громадського здоров'я. Ці хвороби, головним чином серцево-судинні захворювання, діабет, рак і хронічні респіраторні захворювання, є причиною більшості смертей та становлять значний тягар для соціально-економічного розвитку нашої країни, як і багатьох інших країн Європи та світу.

Україна зараз переживає перехідний епідеміологічний період із збільшенням тягара неінфекційних захворювань та їх факторів ризику. Статистика МОЗ свідчить, що чотири основні хронічні неінфекційні захворювання: серцево-судинні,

здоров'я людини як передумови сталого розвитку та економічного зростання, у тому числі керуючись підходом «охорона здоров'я у всіх політиках держави».

На теперішній час держава працює над імплементацією Глави 22 Угоди про асоціацію України з ЄС зокрема шляхом впровадження реформ, подальшого розвитку первинної медико-санітарної допомоги та навчання персоналу; попередження і контролю над неінфекційними хворобами, в тому числі, шляхом обміну інформацією та найкращими практиками, пропагування здорового способу життя, визначення основних детермінант здоров'я та проблем в галузі охорони здоров'я; інформації та знань в галузі охорони здоров'я.

В підтвердження відданості нашої держави принципам Політичної декларації Наради високого рівня Генеральної асамблеї ООН зі зміцнення систем охорони здоров'я та справі досягнення цілей Глобальної стратегії, якими є зниження показників передчасної смертності та підвищення якості життя, – держава підтримує європейську політику «Здоров'я – 2020: основи Європейської політики в підтримку дій держави і суспільства в інтересах здоров'я та благополуччя», Європейський план дій щодо зміцнення потенціалу та послуг громадського здоров'я, визначені 10 основних оперативних функцій громадського здоров'я, як інструменту для здійснення заходів на національному та регіональному рівнях, спрямованих на розбудову/розвиток системи громадського здоров'я в Україні та посилення його потенціалу.

В Україні на сьогодні основним нормативно-правовим актом, який сприяє збільшенню обізнаності населення щодо факторів ризику неінфекційних захворювань; зменшенню передчасної смертності від неінфекційних захворювань (серцево-судинних захворювань, раку, діабету, хронічних респіраторних захворювань та інших), створенню реальних передумов для покращення медико-демографічної ситуації в країні, є національний план заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку, затверджений розпорядження КМУ від 26 липня 2018 р. № 530-

р. Реалізація зусиль спрямована на боротьбу із основними ризиками розвитку НІЗ, що мають характер поведінкових: куріння, вживання алкоголю, нездорове харчування, низька фізична активність.

Створення безпечного довкілля для населення, забезпечення високого рівня здоров'я та високих показників тривалості життя і тривалості здорового життя стали стратегічними цілями Національної економічної стратегії до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179.

Законом України від 16.12.2021 № 1978-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» врегульовано поняття тютюнові вироби, медичне попередження споживачів тютюнових виробів, посилено вимоги до виробництва, продажу, реклами та використання тютюнових виробів та електронних сигарет, також введення штрафів за куріння кальянів, електронних сигарет і тютюнових виробів для електричного нагріву (ТВЕН) в громадських місцях і закладах громадського харчування, вокзалах, аеропортах (крім спеціально відведених місць), гуртожитках, готелях, підприємствах усіх форм власності. Реалізація закону сприятиме скороченню поширеності куріння серед будь-якого віку, насамперед, серед дітей та молоді. Закон сприятиме досягненню цілей сталого розвитку ООН, щодо яких Україна зобов'язалася скоротити поширеність куріння до 15% у 2025 році. Подібні заходи поступово сприятимуть поліпшенню здоров'я населення і зростанню тривалості життя в Україні.

Отож стратегічні цілі встановлені, план дій за певними напрямками є, визначені відповідальні сторони реалізації заходів, лишилось їх втілювати в життя. Все наче чудово, але саме на етапі реалізації заходів і постає важливе питання координації і міжсекторальної взаємодії залучених сторін у досягненні поставлених цілей. Виходячи з таких міркувань, задля об'єднання зусиль, розуміння ступеню залученості всіх партнерів у досягнення поставлених цілей, виявлення прогалин у покритті всіхсферборотьбизНІЗ,Центргромадськогоздоров'я

виступив ініціатором проведення сесії стратегічного планування для визначення пріоритетних напрямів співпраці у сфері профілактики та контролю неінфекційних захворювань в Україні на 2022 рік. За підтримки Україно-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я» 20-21 січня 2022 року нам вдалося це зробити. Результатом наполегливої праці МОЗ, Центру громадського здоров'я, ЮНІСЕФ, ВООЗ, проєкту GFA, став консолідований план дій на 2022 рік. Саме на цій сесії і піднімалось питання розробки національної стратегії боротьби з НІЗ. Але військова агресія Росії проти нашої країни внесла свої корективи в політику протидії НІЗ, відтермінувавши розгляд даного питання на невизначений час.

На найближчий рік - два в наших планах проведення інформаційно-роз'яснювальної діяльності відповідно до Глобальних дат та Міжнародних днів підвищення обізнаності щодо проблем здоров'я; у напрямку «Комунікації та соціальна мобілізація»- розробка он-лайн платформи та мобільного додатку для звернення громадян щодо виявлення фактів порушення антитютюнового законодавства; розробка «Кишенькової книги» для працівників Національної поліції щодо необхідних дій при виявленні фактів порушення законодавства з контролю над тютюном для притягнення порушників до відповідальності; проведення тренінгів для Національної поліції щодо реагування при виявленні фактів порушення законодавства у сфері контролю над тютюном; розробка матеріалів щодо вживання тютюну та вимог антитютюнового законодавства для лекцій у закладах загальної середньої освіти.

За напрямком «Стратегічні дані»- розробка, презентація профілів громадського здоров'я для областей та національному рівні; формування інформаційного фонду громадського здоров'я - державного інформаційного ресурсу, що містить дані про стан здоров'я, благополуччя населення і показники середовища життєдіяльності; оцінка ризиків та вразливості населення до зміни клімату. Проведення досліджень: поширеності дитячого ожиріння COSI (1-й раунд); Глобальне опитування дорослих щодо вживання тютюну GATS

2022 (3-й раунд); Глобальне опитування молоді щодо вживання тютюну GYTS 2022 (3-й раунд); Соціологічне дослідження «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» HBSC 2022 (6-й раунд); Дослідження фактичного стану харчування населення в залежності від віку, статі, а також оцінка залежності якості харчування від рівня освіти, прибутку, місця проживання тощо.

Співпраця з регіональними центрами контролю та профілактики хвороб МОЗ України щодо актуалізації регіональних Планів заходів щодо НІЗ; створення «Центрів знань» (NCD HUBs) у 5 пілотних регіонах проєкту «Діємо для здоров'я»; створення інформаційних пакетів з промоції здорового способу життя, Глобальних дат та Міжнародних днів інформування про захворювання; формування потреби у навчанні фахівців ЦКПХ з питань громадського здоров'я; методичного супроводу впровадження вимог постанови КМ України «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря».

Адвокація, супровід до затвердження розроблених проєктів НПА: проєкт розпорядження КМУ «Національна стратегія України щодо зниження рівня шкідливого впливу алкоголю на здоров'я населення на період до 2030 року» та Операційний план на виконання Стратегії на період до 2022-2024; Законопроект Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження стимулювання продажу продукції, яка може зашкодити здоров'ю людини (про заборону реклами тютюну, алкоголю та шкідливих продуктів); Наказу МОЗ «Методичні рекомендації для медичних працівників закладів охорони здоров'я з надання лікувально-профілактичної допомоги особам, які бажають позбутися залежності від тютюну»; Законопроект про зміни до Бюджетного кодексу в частині створення Фонду програм громадського здоров'я; Наказу МОЗ «Про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного контролю щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері

попередження та зменшення вживання тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров'я населення»; Наказу МОЗ щодо збільшення розміру медичних попереджень на упаковках з тютюновими виробами; Наказу МОЗ «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при припиненні вживання тютюнових виробів».

ЯКІ БУЛИ НАЙЗНАЧНІШІ ДОСЯГНЕННЯ ЦГЗ У РОЗРІЗІ АДВОКАЦІЇ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ТА КОМУНІКАЦІЇ ПРО НІЗ ЗА ОСТАННІ 1-2 РОКИ?

Адвокація та комунікація є одним з основних напрямків роботи у сфері контролю НІЗ та впливу на зміну поведінки населення в бік її оздоровлення.

Центр ініціює та активно долучається до розробки проектів нормативно-правових актів з питань профілактики та зменшення поширення НІЗ, формування здорового способу життя. Із найбільш яскравих та значущих подій хочеться згадати активну адвокацію прийняття Закону України від 16.12.2021 № 1978-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну», про який ми вже говорили; розробку та затвердження наказом МОЗ України № 2205 від 25.09.2020 року Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, який визначає правила та норми організації освітнього процесу, харчування, медичного обслуговування, вимоги до приміщень та території у всіх типах закладів загальної середньої освіти усіх форм власності. Робота над цим документом тривала декілька років поспіль.

Що ж стосується комунікацій, то вони не закінчуються. Це безперервний процес і потік інформації, якому немає кінця. Основна увага приділяється факторам ризику НІЗ, методам профілактики, скринінгу та раннього виявлення ознак захворювання. Стараємось піднімати питання якості життя, реабілітації після хвороби, зачіпаємо елементи самопомоги та участі близького оточення у зменшенні тягаря супутніх НІЗ. Як правило наші комунікації приурочені

до глобальних або національних визначених дат з підвищення обізнаності населення щодо тих чи інших неінфекційних захворювань. За можливості такі комунікації проводяться на відкритих площадках і мають на меті максимальне наближення до людей: індивідуальні та групові заняття, лекції, бесіди, активні форми спілкування, діалоги. Обов'язковим елементом такого спілкування є рухова активність. На жаль такі можливості з'являються лише при технічній підтримці і активній участі наших партнерів, в тому числі і міжнародних. Остання яскрава подія, про яку хочеться згадати це всевітній день Серця. Активності проводились у Маріїнському парку.

Важливою формою спілкування з цільовою аудиторією є вебінари, статті, публікації та інтерв'ю, які постійно з'являються на наших інтернет ресурсах. Стараємось працювати в тандемі з медичним працівниками первинної ланки медичної допомоги, але часто залучаємо експертів з різних сфер громадського здоров'я.

ПРОТЯГОМ ОСТАННІХ КІЛЬКОХ МІСЯЦІВ КОМАНДА ЦГЗ СПІЛЬНО З МОЗ, ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ, ЗОКРЕМА, ЕКСПЕРТІВ ВІД ПРОЄКТУ, ОБГОВОРИЛИ СПІЛЬНУ МАЙБУТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ НАД ТАКИМИ НАПРЯМКАМИ:

- РОЗРОБКА ПЛАНУ ФІСКАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ, АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ТОЩО;
- УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ПЕРЕДОВОГО МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ПОВНОЇ ЗАБОРОНИ РЕКЛАМИ ТА ІНШИХ СТИМУЛІВ ШКІДЛИВИХ ПРОДУКТІВ;
- АДАПТАЦІЯ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ МОДЕЛІ ПРОФІЛЮВАННЯ РЕЧОВИН У ХАРЧОВИХ ПРОДУКТАХ;
- РОЗРОБКА МЕТОДОЛОГІЇ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ТА ВРАЗЛИВОСТІ НАСЕЛЕННЯ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ.

СКІЛЬКИ ЧАСУ, НА ВАШУ ДУМКУ, ПОТРІБНО ДЛЯ ТОГО, ЩОБ НАБЛИЗИТИ ЗАКОНОДАВЧУ БАЗУ

УКРАЇНИ ЩОДО ЦИХ ПИТАНЬ ДО РЕКОМЕНДАЦІЙ ВООЗ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ? ЯКИХ ЗАХОДІВ МОЖНА ВЖИТИ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ РЕФОРМИ ТА ІДЕЙ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ?

План дій Європейської політики сусідства "Україна - Європейський Союз" був схвалений Кабінетом Міністрів України ще 12.02.2005 р. Швидкість прогресу у відносинах повністю залежала від зусиль України та конкретних досягнень у виконанні зобов'язань щодо спільних цінностей. Цей План дій був важливим новим кроком у процесі інтеграції України до європейської спільноти і охоплював часові рамки у три роки.

Сьогодні травень 2022 року і ми знову говоримо про наближення законодавства України до ЄС. Питання громадського здоров'я пов'язані з багатьма сферами життєдіяльності людини (освіта, соціальне оточення, економічні умови в країні, стан системи охорони здоров'я і її здатність реагувати на потреби людини в базових медичних послугах і забезпечити їх доступність та якість тощо). Тому зміни в законодавчих актах з питань охорони здоров'я та розробка таких актів у сфері громадського здоров'я тягнуть за собою низку відповідних змін в базових законах інших сфер суспільного життя. Ну наприклад, складовою громадського здоров'я є соціальне здоров'я, яке не можливе без достойних умов соціального забезпечення, житла, заробітної платні і т.д.

Говорячи про це питання, я б сказала ще так, стільки часу, скільки політикам необхідно для прийняття рішучих рішень. Війна допомогла нам всім зробити переоцінку цінностей у житті. Ми показали наскільки консолідованим можуть бути люди і влада, наші політики, наскільки оперативно можуть прийматись важливі рішення. Темп, заданий російською агресією, дасть змогу значно пришвидшити прийняття відповідних законів мирного життя. І тоді питання

НІЗ мають зберегтись на рівні високих пріоритетів.

НАРАЗІ ПРОЄКТ ДОПОМАГАЄ ЦГЗ З ПЕРЕКЛАДАМИ ДИРЕКТИВ ЄС ЩОДО ЯКОСТІ ВОДИ, ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ З ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ПРИ ЗАБРУДНЕННІ ДОВКІЛЛЯ РАДІАЦІЄЮ. ЯКА ЩЕ ПІДТРИМКА ТА ДОПОМОГА МОЖЕ БУТИ КОРИСНОЮ ДЛЯ ЦГЗ, ЩОБ ПІДСИЛИТИ ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАНЬ ПО НІЗ, ОСОБЛИВО АКТУАЛЬНИХ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ?

На даний час, коли передусім стоїть незалежність та суверенітет нашої держави, всі сили суспільства спрямовані на рішучий відсіч збройній російській агресії. Питання НІЗ поступились пріоритетністю питанням безпеки і збереження життя під час воєнних дій. Тому акценти в таких умовах ми зробили на осіб, які позбавлені доступу до належної медичної допомоги – це внутрішньо переміщені особи, люди які перебувають у зоні бойових дій та прилеглих територій. Основним завданням стало донесення інформації щодо самопомоги при травмах, ушкодженнях та гострих станах неінфекційних хвороб. Ми не оминаємо в своїй роботі питання зменшення вживання алкоголю, куріння, дотримання засад правильного харчування, безпеки харчування, боротьби зі стресом, профілактиці доступних скринінгу хвороб, виявленню факторів ризику розвитку НІЗ тощо.

Особливої уваги в умовах відсутності належного доступу до закладів охорони здоров'я потребують люди з інсулін залежним цукровим діабетом, онкологічними хворобами, артеріальною гіпертензією, хронічними обструктивними захворюваннями респіраторного тракту, хронічною нирковою недостатністю і потребують гемодіалізу тощо. Одним словом ті, хто потребує безперервного прийому ліків та доступу до медичних послуг.

Ми були б вдячні за вибір певної лінії допомоги в рамках технічних можливостей проекту.

Роман Ланський

Радник Міністра охорони здоров'я України з питань цифровізації

ЯК МІНІСТЕРСТВУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ВДАЛОСЯ НАЛАГОДИТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МОБІЛІЗАЦІЇ ТА ЗАПИСУ ДОНОРІВ НА ДОНАЦІЮ ВІД ПОЧАТКУ ВІЙНИ? ЯКІ БУЛИ НАЙБІЛЬШІ ПОТРЕБИ І ЯК КОМАНДА МОЗ ТА УЦТК ВИРІШУВАЛА КРИЗОВІ ПИТАННЯ?

Критичність системи крові для обороноздатності держави ніколи не була секретом, тому ще у 2020-му році було прийнято ЗУ «Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові», над реалізацією якого вже активно працював УЦТК та МОЗ. До того ж в осени 2021 року також розпочалась активна підготовка до впровадження серйозного ІТ компоненту для потреб Системи крові. Тому в перший день війни, розуміючи, що під час воєнних дій у медицині важко знайти більш критичну ланку, ніж систему крові, задача зводилась до правильної мобілізації усіх команд та учасників. Власне, 24.02 мною було ініційовано створення Національного штабу крові при МОЗ, який займався координацією потреб та їх закриття, який об'єднав роботу УЦТК, Міністерства та її ІТ команди, ДП МЗУ та ДонорUA в єдиний організм. Штаб займався усім, від передач крові між центрами до пошуку електрогенераторів на 240кВт.

Ключовою проблемою була паніка: «немає крові,

ніякої, ніде!», «мільярд гемаконів в Павлоград!», «за дві години нам треба 40 вантажівок!». Критичним було отримувати достовірну інформацію про запаси крові, витратні матеріали та звести це воєдино, щоб чітко розуміти де справді «горить», а де емоції.

Із цим неоціненну допомогу змогли надати ДП МЗУ, які в своїй системі MedData реалізували за тиждень весь критичний функціонал для звітності центрів крові. Цікаво, що при цьому ті регіони, де велись активні бойові дії, незважаючи на свою перевантаженість та постійні загрози життю – заповнювали дані швидше, ніж багато «спокійних» регіонів які скаржились, що не мають часу заповнити простий звіт на 30 позицій.

Що стосується залучення донорів, то їхня кількість не була проблемою, черги формувались навіть під активними обстрілами, й із мого персонального досвіду – навіть озброєні люди в Центрі не були приводом для людей розходитись. Проблемою було самі черги, оскільки люди наражали себе на небезпеку, часто без потреби: їх група крові могла бути не потрібною, або центр просто не спроможний прийняти усіх. Вирішенням цього виклику стала тісна взаємодія із ДонорUA, через сайт яких можна стати в донорський резерв та записатись на донацію онлайн. Найскладнішим елементом було налагодження роботи волонтерів та Центрів, не дивлячись на усі офіційні документи МОЗ на цю тему. Проте наразі процес взаємодії із ДонорUA поставлений на потік. Тож якщо хочете здати крові – найкращий спосіб це спланувати – зареєструватись на сайті <https://www.donor.ua/>.

НАРАЗІ ВИ РОЗРОБЛЯЄТЕ ІТ РІШЕННЯ ДЛЯ МОЗ У СФЕРІ ДОНОРСТВА КРОВІ, А ТАКОЖ ПРАЦЮЄТЕ НАД РЕЄСТРОМ ДОНОРІВ КРОВІ. ЧИ МОГЛИ Б ВИ ДЕТАЛЬНІШЕ РОЗКАЗАТИ, ЯК ЦЕ ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦЮВАТИМЕ ДЛЯ ДОНОРІВ ТА ДЛЯ ЦЕНТРІВ КРОВІ?

Ми не тільки будемо конкретну ІТ систему, а фактично формуємо ідею, як має функціонувати ідеальне ІТ для сфери крові: ми його називаємо Інформаційний простір системи крові України. Чому простір? Щоб не використовувати заїжджене «еко-система», Простір включає в себе наступні компоненти:

- систему еКров, фактично внутрішню ІТ систему для роботи Центрів крові та УЦТК;
- набір реєстрів та функціоналу для роботи із даними щодо трансфузій в ЕСОЗ та відповідного оновлення Медичним інформаційних систем в ЗОЗ;
- створення т.з. Національного банку крові, центральної бази даних по усім запасам крові усюди;
- універсальний інструмент для підключення Персональних кабінетів донора від будь кого: ДонорUA, Дії, МІСів, щоб усіх вони були синхронізовані із Простором.

І окремо варто зазначити, що крім стандартів ЄС та зручності донорів, окремим пріоритетом стоїть побудова принципу «від вени, до вени» - коли ми знаємо абсолютно усе, що відбувалось із конкретною одиницею крові, можемо прослідкувати усі дії, та усі наслідки використання цієї крові.

ЯКІ ЩЕ АКТИВНОСТІ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ КРОВІ ЗАПЛАНОВАНІ МІЖ КОМАНДОЮ МОЗ ТА ПРОЄКТОМ ПРОТЯГОМ ЦЬОГО РОКУ?

Найближчі активності можна узагальнити в три напрямки: розбудова спроможності УЦТК, ІТ та нормативно-правових актів. УЦТК є основними «руками» втілення усіх ідей та планів по донорству в країні, яких чимало: нові процеси, гармонізація із ЄС, нові технології та комерційна прибутковість в Центрах крові, впровадження нових ІТ продуктів на місцях. Це все потребує великої кількості зовнішніх спеціалістів та посилення внутрішніх. Із другим та третім простіше: усі глобальні ідеї потребують ІТ та нормативно-правового регулювання.

Публікація підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю проєкту "Надання підтримки Україні у розвитку сучасної системи громадського здоров'я" і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

Загальною метою проєкту є підтримка модернізації та розвитку стійкої системи громадського здоров'я, здатної забезпечити запобігання хворобам та стандарти якості відповідно до законодавства, вимог та практик ЄС. Проєкт сприяє зміцненню національного лідерства та потенціалу щодо планування та провадження політики у сфері громадського здоров'я. Проєкт підтримує консолідацію та розширення можливостей Центру громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України та створення сучасної системи безпеки крові в Україні.

Finnish institute for health and welfare

Україна, Київ, вул. Ярославська 41